

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 8 (1990)

Henry Roseveare, Markets and Merchants of Late Seventeenth Century. The Marescoe- David Letters 1668-1680

Ειρήνη Ρενιέρη

doi: [10.12681/deltiokms.243](https://doi.org/10.12681/deltiokms.243)

Copyright © 2015, Ειρήνη Ρενιέρη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ρενιέρη Ε. (1990). Henry Roseveare, Markets and Merchants of Late Seventeenth Century. The Marescoe- David Letters 1668-1680. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 8, 263-265. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.243>

πα συμπληρώνονται σε μεγάλο ποσοστό με 161 εικόνες και δύο χάρτες. Συνολικά θεωρούμενο το έργο διακρίνεται από τις ἀρετές τῆς σειρᾶς στὴν ὁποία ἐντάσσεται, τὴν ἀκριβολογία καὶ τὴν ἐμβρίθεια, ποὺ διακρίνουν τὸ γερμανικὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα. Πρόκειται γιὰ μνημειῶδες ἔργο ἀναφορᾶς γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Πισιδίας καὶ ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ κάθε μελετητὴ τῆς ἱστορίας, τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν περιοχῶν αὐτῶν.

N.A. ΓΚΙΟΛΕΣ

Henry Roseveare, *Markets and Merchants of the Late Seventeenth Century. The Marescoe - David Letters 1668-1680*, Oxford: Oxford University Press, 1987, σσ. 668.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἐρευνητὴ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας παρουσιάζει τὸ παραπάνω βιβλίο, τὸ ὁποῖο περιέχει 480 ἐπιστολὲς μαζὶ με μιὰ εἰσαγωγή τοῦ συγγραφέα. Αὐτὲς ἐπιλέχθηκαν ἀπὸ ἓνα σύνολο 10.000 περίπου γραμμάτων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀλληλογραφία τῶν Charles καὶ Leonora Marescoe καθὼς καὶ τοῦ Jacob David —στοὺς ὁποίους ἀνήκε ἐμπορικὴ ἐταιρεία στὸ Λονδίνο— με τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς συνεργάτες τους σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς καὶ ἀσιατικὲς πόλεις. Ἀπὸ τὶς σαράντα τέσσερις ἐπιστολὲς ποὺ ἀφοροῦν στὴν Ἀνατολή ἔχουν ἐκδοθεῖ μόνο οἱ δεκαοκτώ, γραμμένες ἀνάμεσα στὰ 1675-1678.

Οἱ ἀγγλο-ὀθωμανικὲς ἐμπορικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν ἓνα θέμα στὸ ὁποῖο δὲν ἔχουν ἀφιερωθεῖ πολυάριθμες μελέτες. Ἡ πρώτη μονογραφία, ὕστερα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Alf. Wood, *A History of the Levant Company*, Ὁξφόρδη 1953, δημοσιεύεται μόλις τὸ 1977 ἀπὸ τὴν Suzan Skilliter, *William Harbor and the Trade with Turkey, 1578-1582*, Ὁξφόρδη. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δυτικῶν ἐρευνητῶν γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα ἦταν μικρότερο ἀπὸ αὐτὸ τῶν τούρκων συναδέλφων τους. Ἀλλὰ τὰ λίγα τουρκικὰ ἄρθρα γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῶν δύο κρατῶν, ἐξαιτίας τῆς γλώσσας, ἔγιναν ἐλάχιστα γνωστὰ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τους.

Ἡ ἔκδοση τῆς ἀλληλογραφίας ἀνάμεσα στὴν ἀγγλικὴ ἐταιρεία με ἔδρα τὸ Λονδίνο καὶ τοὺς πράκτορες τῆς στὴν Ἀνατολή (Χαλέπι, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη), συμβάλλει στὴ συμπλήρωση τῆς εἰκόνας τοῦ μεταξύ τους ἐμπορίου ἀλλὰ καὶ θίγει μιὰ πλευρὰ του ὅχι ἰδιαίτερα γνωστή. Ἐνῶ ὁ Wood με τὸ πρῶμο ἀλλὰ ὅχι ξεπερασμένο βιβλίο του μελετᾷ τὴν ἐπίσημη πλευρὰ τῶν ἀγγλο-ὀθωμανικῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ὅπως ἐκφράζεται μῆσα ἀπὸ τὴν ἰστορία τῆς ἐταιρείας ποὺ κατεῖχε τὸ μονοπώλιο αὐτοῦ τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ

Skilliter επεξεργάζεται την έναρξη αὐτῶν τῶν σχέσεων, ὁ Roseveare ἀσχολεῖται μὲ τις ἐμπορικὲς δραστηριότητες μιᾶς ἀγγλικῆς ἐταιρείας ποὺ δρᾷ μέσα στὸν ὀθωμανικὸ χῶρο ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς Levant Company, ποὺ ὑφίσταται τοὺς περιορισμοὺς τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τοὺς παρακάμψει. Ἐπιπλέον σὲ ὄλες τῆς ἐπιστολῆς ποὺ στέλνονται ἀπὸ τὴν Ἐνατολὴ ἀναφέρονται τὰ προϊόντα, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀντικείμενο ἐμπορίου ἀνάμεσα στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία. Ἡ ἐπιστολὴ ἀρ. 355 ποὺ στάλθηκε ἀπὸ τὴ Σμύρνη (3/6/1677) στὸν David περιέχει ἕναν κατάλογο μὲ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ α) ἐξάγονται ἀπὸ τὴ Σμύρνη στὴν Ἀγγλία καὶ β) εἰσάγονται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὴ Σμύρνη. Ἐπίσης καὶ δύο καταλόγους, μᾶλλον σπάνιους στὸ εἶδος τοὺς, ποὺ ταξινομοῦν ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα καὶ τὸ χρωματισμὸ, ὁ ἕνας εἶδος ἀγγλικοῦ ρουχισμοῦ ποὺ εἶχε ζήτηση στὴ Σμύρνη (perretuanas) καὶ ὁ ἄλλος γερμανικὰ ἐνδύματα, τῶν ὁποίων μάλιστα δίνεται καὶ ἡ τιμὴ. Σύμφωνα μὲ τὸν Roseveare ὑπάρχει μόνον ἕνας παρόμοιος κατάλογος τῶν προϊόντων ποὺ ἐμπορευόταν ἡ Γερμανία στὴν Ἐνατολὴ ὁ ὁποῖος ἔχει ἐκδοθεῖ στὰ 1917.

Τὰ προϊόντα ποὺ διοχετεύονται στὴν ἀγγλικὴ ἀγορὰ ἀπὸ τὴν Ἐνατολὴ εἶναι κυρίως νήματα (βαμβακερά, μάλλινα, μεταξωτά), μεταξωτὰ ὑφάσματα καθὼς καὶ χρωστικὴ ὕλη χρήσιμη στὴν ὑφαντουργία (galls).

Μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει διαφορὲς στὸ ἐμπόριο κάθε πόλης. Ζηρρότερη εἶναι ἡ κίνηση στὴ Σμύρνη, ὅπου εἶναι αἰσθητὴ ἡ παρουσία τοῦ γαλλικοῦ καὶ γερμανικοῦ ἐμπορίου. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς ἐξάγονται τάπητες, κερὶ, σταφίδες καὶ φοινικόξυλο. Τὸ ἐμπόριο τῆς Κωνσταντινούπολης εἶχε σημειώσει πτώση στὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Μεχμέτ Δ' (1648-1687), σύμφωνα μὲ τις πληροφορίες τῶν πρακτόρων τοῦ David, ἀλλὰ ἡ ἀπόφαση τοῦ σουλτάνου (1676) γιὰ μόνιμη ἐπανεγκατάσταση στὸ παλάτι τῆς Κωνσταντινούπολης ἔδινε ἐλπίδες γιὰ διπλασιασμὸ τῆς κατανάλωσης καὶ ἄνοδο τῶν τιμῶν.

Τὸ βᾶρος τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἐνατολῆς πρὸς τὴν Ἀγγλία, σὲ σχέση μὲ τὸ τέλος τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, πέφτει στὰ νήματα, γεγονός ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀγγλικῆς ὑφαντουργίας. Ἡ Ἀγγλία συνεχίζει νὰ ἐφοδιάζει τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴ Σμύρνη μὲ πρῶτες ὕλες (κασσίτερο, μόλυβδος, σίδηρο, σῦρμα) καὶ μὲ διάφορα εἶδη ἐνδυμάτων («Londoners»). Λόγω τῶν πολλαπλῶν καὶ μακροχρόνιων πολεμικῶν συγκρούσεων, οἱ ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας σὲ μεταλλουργικὰ προϊόντα παρέμεναν μεγάλες.

Μιὰ σαφὴς διαφοροποίηση ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριο τῶν μπαχαρικῶν. Τὸ μονοπώλιο ποὺ ἀπέκτησε ἡ East India Company νὰ ταξιδεύει ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἐλπίδας γιὰ τῆς Ἰνδίες —δρόμος πρὸ σύντομος καὶ μὲ λιγότερο κόστος ἀπὸ αὐτὸν μέσω τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας— τὴν ὀδήγησε σὲ σύγκρουση μὲ τὴ Levant Company ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριο τῶν μπαχαρικῶν. Προϊόντα ὅπως ἰνδικὸ λουλάκι, πιπέρι, τζίντζερ, κανέλα, κανελογαρίφαλλο, μοσχοκάρυδο δὲν ἔφταναν πλέον στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὰ

λιμάνια της Αυτοκρατορίας αλλά αντίθετα ή πρώτη τα επανεξήγη στην 'Ανατολή.

Τομείς που έφερναν γρήγορο και μεγάλο κέρδος —και δέν ύφίσταντο τις επιβαρύνσεις της Levant Company— ήταν ή προερχόμενη από τόν ισπανικό νέο κόσμο κόκκινη βαφή (cochineal) και κυρίως τὰ νομίσματα. 'Ο νομισματικός πληθωρισμός στην 'Οθωμανική αυτοκρατορία άφηνε κέρδος σέ όποιον άσχολούνταν με τὸ εμπόριο νομισμάτων από 5-14% (έπιστ. άρ. 236, 397). Δύο τέτοιες άποστολές συνολικής άξίας 6.000 pesos Σεβίλλης πού στάλθηκαν από τόν David (1674, 1676) κρίθηκαν έπιτυχείς.

'Η κυκλοφορία πολλών ξένων νομισμάτων ευνόησε και αὐτή τῶν κίβδηλων. 'Η Πύλη προσπάθησε νά περιορίσει τὸ φαινόμενο με μέτρα πού κάποτε έθιξαν τὸ άγγλικὸ εμπόριο· τὸ 1676 κατασχέθηκαν 200.000 Lion dollars τῆς Levant Company με τὴν ύποψία πὼς εἶναι κίβδηλα. Παρόλο πού ὁ έλεγχος άπέδειξε πὼς ήταν άληθινά, κατακρατήθηκαν ύπέρ τοῦ θησαυροφυλακίου 15.000 L.d., γεγονός πού άποθάρρυνε πολλούς, ὅπως τόν David, ν' άσχοληθουν με τὴν αγορά τῆς Κωνσταντινούπολης (έπιστ. άρ. 407).

'Από τις έπιστολές άντλοῦμε πληροφορίες γιά τις μετρολογικές άντιστοιχίες καθὼς και τις τιμές τῶν εμπορευμάτων. Οί συνεργάτες τῆς άγγλικῆς εταιρείας στην 'Ανατολή ήταν ύποχρεωμένοι νά περιγράψουν με άκρίβεια τὰ μέτρα και τὰ σταθμά, πού διέφεραν από πόλη σέ πόλη, διότι δέν ήταν γνωστὸ στην εταιρεία με τί άντιστοιχοῦσαν τὰ εμπορεύματα πού έστειλενε. 'Ιδιαίτερα γιά τις τιμές τῶν εμπορευμάτων μπορεί κανείς νά παρακολουθήσει τις διακυμάνσεις και μέσα στὸ χρόνο (βλ. π.χ. τὴν περίπτωση τῆς τιμῆς τοῦ βραζιλιάνικου ξύλου τὸ 1677, έπιστ. άρ. 355).

Σποραδικές πληροφορίες αλλά έξίσου σημαντικές άφοροῦν τὸν τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ εμπορίου· τί περιλαμβάνει και με ποιες άντιστοιχίες γίνεται ή άνταλλαγή εμπορευμάτων, ποιοι εἶναι οί ὅροι τῶν πληρωμῶν (ένα μέρος σέ χρῆμα ενῶ τὸ υπόλοιπο καλύπτονταν από τὴν άνταλλαγή εμπορευμάτων). Μπορεῖ κανείς, τέλος, νά πληροφορηθεῖ και ζητήματα πού άφοροῦν τὸ γοῦστο τῶν κατοίκων τῆς 'Ανατολῆς, ὅπως π.χ. τις προτιμήσεις τους στὰ χρώματα.

'Αναμφισβήτητα τὸ βιβλίό άποτελεῖ μιὰ σημαντική συμβολή στην ιστορία τοῦ εμπορίου. Ειδικότερα, οί δεκαοκτὼ έπιστολές παρά τὸν περιορισμένο αριθμὸ τους, πού άντιστοιχεῖ άλλωστε στὸ σύντομη διάρκεια και μικρῆς κλίμακας εμπόριο τῆς συγκεκριμένης άγγλικῆς εταιρείας στην ὀθωμανική επικράτεια, προσθέτουν σημαντικά στοιχεία στις γνώσεις μας γιά τις εμπορικῆς άνταλλαγῆς άνάμεσα στην 'Αγγλία και τὴν 'Ανατολή.